

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: Dr. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton. ~
~ Előfizetési ár: egész évre 28 korona, fél-
~ évre 14 korona. ~ Egyes szám ára 60 fillér. ~

~ Szerkesztőség és kiadóhivatal: Debreczen, Kollégium:
Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Papok — nem papok.

Ezt mondta előttem a napokban egy úri nő:
— Azért tudott itt a mi vidékünkön olyan nagyon elterjedni a bolsevizmus, mert itt (ezt a szót használta :) *protestánsok* laknak, akikben nincs komoly hit, mint a katolikusokban.

Az úrnő maga római katolikus vallású, de nem nagyon régen elhalt atyja református volt és számos előkelő egyházi megbízatást viselt. E miatt fájt nekem, amit mondott.

Nem az ítélet igaztalansága. Nem maga az az állítás, hogy mi — mondjuk: protestánsok — hitetlenek vagyunk. Még csak az sem, amit különben is könnyű megcáfolni, hogy a mi hitestvéreinket íme könnyebb volna rossz útra vezetni, hanem az fájt nekem, hogy minket protestánsokat rosszabb, vagy könnyebben eltántorítható embereknek olyan valaki mondhat, kinek atyja egyházunk megtisztelő szolgálatában állott.

Deák Ferenc mondta egy alkalommal a kis fiát neki bemutató apának:

— Minden gyermek legkönnyebben követi a szülei nyomát. *Magad légy olyan, amilyennek a gyermekedet óhajtod.*

Arany igazság van ezekben a szavakban. És azt hiszem, nem nagyon nehéz megmérnünk az olyan férfiú egyházas érzését, akinek gyermeke az atyja egyházáról, hitsorsosairól így tud nyilatkozni.

De én még sem ezt a — különben is már meghalt s egyebekben tiszteletreméltó — férfiút kárhoztatom, hanem a vádat *magunkra emelem.*

Vádolom magunkat a lelkiismeretlen könnyelműség, az egyház nagyszerű érdekeivel nem törődés rettenetes vádjával. Vádolom magunkat azzal, hogy egyházi tisztségeink betöltésénél — uti figura docet — nem fordítunk komoly figyelmet a megválasztandó vallásos és egyházas érzéseinek megmérésére. Név, születés, világi hivatal, vagyon, politikai pártállás, nagy hangúság szerint válogatjuk az embereket, számtalanszor

olyat, kinél nemcsak a test erőtelen, de a lélek sem kész; — számtalanszor olyat, aki nemcsak anyaszentegyházunk mindennél előbb való szolgálatára nem szánta el magát, de komoly vallásos érzésnek is teljes hijával van.

Válogatunk embereket presbiterekké és egyéb egyházi tisztségekre, úgy, mintha községi kisbíró vagy képviselőtestületi tagot választanánk. Ez jó, komám, — erre szavazok. Ez más pártú, — ez nem kell. Még jó, ha azt nézzük: ez becsületes ember, ez nem az. Ám ennél tovább nem megyünk.

Atyámfiái, református keresztyének! Hát meddig kell még nektek prédikálni, hogy amikor bármiféle egyházi tisztségre választotok, nem szabad másra, mint az egyház szolgálatára néznetek? Hát meddig magyarázzuk még, hogy minálunk nincs különbség pap, meg nempap között és ti akkor is, mikor az egyházban valamely világi tisztségre adjátok a szavazatot, akkor is papot választotok? Meddig kössük még a lelketekre, hogy a presbiterválasztás épen olyan nagyfontosságú az egyház életében, mint a lelkipásztorválasztás, — azt is, mint ezt a leggondosabb körültekintéssel, Istenre gondolva, magatokba szállva, csak az egyház jóvolta szerint kell teljesítenetek?

*

Könnyen tudtam válaszolni az úri aszszonynak.

— Bocsásson meg, de azokról a protestáns debreczeni civisekről, akik az ön édes atyját mindenféle református egyházi tisztséggel kitüntették, az ellenségeik tudnak ugyan rosszat mondani, de azt még az ellenségeik sem foghatják rájuk, hogy a bolseviki eszméknek hódoltak volna.

Azt hittem, erre a súlyos argumentumra nem lehet szólni. De az úri nő folytatta:

— Azért mégis a protestánsok a hibásak. Mert a katolikus papok közt nincsen bolsevista, az önök papjai közt pedig van.

Erre a beszédre megint elszomorodtam. Nem épen azért, mert arra hivatkozott, hogy a mi lekipásztoraink közt *van* bolsevista. *Ha csakugyan van*: nem lehet rossz néven venni, hogy felemlegetik. De ha csakugyan van is, ebből ugyan a mi egyházunkra, a mi egyházunk tagjaira igazságosan semmiféle következtetést vonni nem lehet. Az a lekipásztor is csak egy ember, csak egy tagja az egyháznak, olyan egy tagja, mint akárki más. Sem nagyobb képesség, sem nagyobb hatalom az igazság megismerésére s ember testvérei vezetésére pásztori hivatala alapján nem adatott neki, mint bármely más keresztyén református embertársának. Mert mi a papságban mind egyenlők vagyunk. És az is, aki lekipásztorságra választatott, épügy nem pap, mint akármelyik egyszerű hallgatója.

Igyekezzünk végre megértetni más vallású atyáinkfiával, hogy minálunk protestáns keresztyéneknél *nincs külön klérus*, mely mintegy esszenciáját képezze az egyház egészének. A mi egyházunkat tehát helyesen és igazságosan nem szabad csak a lekipásztoraiknak, hanem az egyház valamennyi tagjának magatartásából kell megítélni.

Amde — ugyebár lekipásztor atyámfiak — belátjátok magatok is, hogy ennek megértése olyan országban, ahol a lakosságnak csak egyötöd része protestáns keresztyén, a túlnyomó nagy rész ellenben rendi papság vezetése alatt áll, nem mehet valami könnyen. Sőt — ugyebár lekipásztor atyámfiak — noha tartjátok magatokat az egyetemes papság fölemelő principiumához, magatok is hivatkoztok nem egyszer arra, hogy a ti terhes és gyönyörőséges igátok micsoda különös kötelelességeket ró rátok és micsoda különös elismerésre tesz méltóvá benneteket. Nos, ugyebár, kedves atyámfiak, nem lehet nem tudni, hogy mindeneknek szeme tirajtatok vagyon és a ti viselkedésetek becsülést vagy megalázást, rokonszenvet, vagy megvetést, boldogságot, vagy üldöztetést hoz nem csak magatoknak, de ember-testvéreitek ama csoportjának, melynek gondozásáért Isten előtt felelősséget vállaltatok.

Úgy fénylik a ti világosságotok . . .

Kun Béla.

Egyház.

A hit teljesen egyéni és a hitvallás szintén lehet teljesen egyéni; vagy, amennyiben hitvallásához csatlakozásról van szó, annyiban ennek a csatlakozásnak teljesen önkéntesnek kell lenni, ha ugyan azt igényli, hogy komoly figyelembe vegyék. Az őskeresztyéneknél a hitvallás annak a belső lelki közösségnek a kifejezője volt, amelyben a hívó állandóan élt a Megváltójával. Minden őskeresztyén

érezte és abban a hittudatban élt, hogy bűnétől, az Atya által küldött Fiú elégtétele következtében szabadult meg s hogy őt ebben az új lelki állapotában szünetlenül segíti, erősíti a Szentlélek. A Szentháromság hite egyidős a keresztyénséggel, enélkül keresztyénséget elképzelni is abszurdum, s ha szinte a legelső hitvallás nem volt is több annak a ténynek megállapításánál, hogy „*Úr a Jézus*“ (χριστός Ἰησοῦς; azaz, hogy miként a rabszolgát az ura a régi gazdától, aként váltotta ki Jézus a hívőt a bűn rabszolgaságából), mégis ebben a hitvallásban a váltás tényének elismerése által már szintén kifejezésre jutott a Szentháromság hite, amely hirdettetett, a keresztyénségi formulában (Mt 28¹⁹) és a lassanként kialakulni kezdő apostoli hitformában. Ez a hitforma a későbbben létrejött zsinati hitvallásokkal egyetemben alkotta azt a kánoni érvényű hitvallást, amelyet írásban, vagy szóban elibe tárhattak mindazoknak, akik a keresztyénség hitbéli tartalma felől érdeklődtek.

Ezek körül a hitvallások körül alakult ki az ezeket elfogadó hívők társasága, amelyet már az újszövetségi kánoni írók ekklesiának, azaz egyháznak neveznek. Megjegyzendő, hogy a három első században az egyházhoz csatlakozott tagok, vagy vezetők többsége által vallott hitnézet elfogadására senkit sem kényszerítettek; az egyház kötelékében senkit sem akartak erőszakkal megtartani, sőt egészen természetesen nem találták, ha valaki a neki nem tetsző hitvallásos közösséget elhagyta s ha ezt tenni nem akarta, hanem tovább is bent szeretett volna maradni az egység meglazítására, akkor hivatalosan rekesztették ki. Így rekesztették ki pl. a második században Rómában Marciont, akinek az egyházba való belépéskor fizetett 200,000 sestertiusát, (mai értékben körülbelül 43 ezer koronát) szintén visszaadták. A kirekesztettek viszont a maguk hitbéli vélekedése alapján szintén gyülekezetekké csoportosultak, de a legnépesebb, vagyis a vezető keresztyén egyház a kisebb vallási közölköket nem volt hajlandó „*egyház*“ névvel illetni. A kirekesztés teljesen helyes és keresztyéni eljárás; nem hiába Jézus tanításán alapul, mert hiszen nem lehet senkit sem bent hagyni és benn tartani olyan közösségben, amelynek ellensége s ha nem akarja ezt önként elismerni, tudomására kell hozni. Ez ugyebár nem hitkényszer, még kevésbé boszú, avagy üldözés műve, csak külső kifejezése a megszűnt belső lelki közösségnek.

A hitkényszer a keresztyénség történelmében akkor lép fel, amikor I. Konstantinus a keresztyénség ügyében diadalra jutott s a tisztán hatalmi eszközül tekintett keresztyénségnek egységét tisztán hatalmi érdekből meg akarta óvni. Nem tudván felfogni a keresztyénség lelki, eszmei, lényegi tartalmát, úgy vélekedett, hogy a keresztyénséget testi, földi erő kifejtésére használhatja fel alkalmas eszközül. Ezért iparkodott volna azon, hogy a donatistust és az arianistust egysége-ítse az orthodoxissussal. Célta nem ért, mert a lelken testi erővel, külső hatalommal uralkodni nem lehet, ilyen kérdésekben csakis a lélek ereje diadalmaskodik. A lelki és erkölcsi élet terén pedig rendszerint eredményesebb a szelídlelkűség és a higgadt, halk hang, mint a bömbölő, háborgó orkán.

A később létrejött hitvitákban sem a vélemények különbözősége mérgecsitette el a dolgot, hanem a személyes gyűlölködés, vagy pedig legtöbbször a hatalmi érdek. Aki ily szempontból nézi a keresztyénség történelmét s az alapindokok szövevényes labirintusában tapogatózva ezt a vezérfonalat követi, mindjobban megbizonyosodhat affelől, hogy a hitbéli eltérés egymagában

sohasem ingerelte harcra egymás ellen a lelkeket, az embereket. A különböző hitűek, ha csupán a hitről volt szó, mindig megfértek egymás mellett tűrhető békességben. Ha ellenben arról volt szó, hogy a közös hit körül csoportosulók nagy száma veszélyeztetheti valamely fennálló rendnek, akár világi, akár egyházi főhatalomnak a kizárólagos uralmát, akkor rögtön megtörtént az üldözés a hit ürügye alatt, voltaképpen a hatalom biztosítása végett. De ilyenkor sem a hit harcolt erőszakkal a hit ellen, hanem a meglevő hatalom a hit örve alatt küzdött a létrejövő hatalom ellen. Világosabban látunk, ha néhány példával bizonyítunk. A keresztyénség megindulásánál a zsidó főpapi tanács azért kereste halálra Jánost, mert attól félték, hogy Jézus elhitei az egész népet (tehát hatalomra jut az ő rovásukra). Pilátusnak is azt mondják, hogy Jézus királyságra tör, míg Pilátus, aki a Mester által világi hatalmát veszélyeztetve nem látta, nem talált benne semmi bűnt. A keresztyénség terjedésének kezdetekor István, meg az idősb és ifjabb Jakab vértanúsága, úgyszintén a Pál apostol roppant sok küzdelemmel teljes tusakodása jórészt arra vezethető vissza, hogy a zsidók úgy Judeában, mint Zsidóország határain túl, féltették a zsidóság kompakt egységében rejlő összetartó erő meglazulását, a zsidók közül is sok hívet hódító keresztyénségből. Addig, míg ilyenféle hatalmi kérdésre nem gondoltak, a keresztyéneket fűrték maguk között a hitbeli különbözős dacára is.

A hatalmas római birodalom részéről szintén akkor indult meg a céltudatos és nagyarányú keresztyén üldözés, amikor a császárok arra a gondolatra jöttek: vajjon mi történnék akkor, ha a birodalomszerte elterjedt keresztyének politikai célra összefogózkodnának?! S minél jobban féltették ettől a képzelt októl indítatva a földi hatalmakat, annál inkább igyekeztek elnyomni azokat, akik effélével nem törődve, lelkük üdvéért epekedtek. Végre is a lélek diadalt ült a keresztyén üldözés megszűntével; a legszebb, az egyedül igazi diadalmat, amelyet századokon át, nem halandó vezérek irányításával, hanem az örökkévaló lélek vezérlete mellett vívtak ki fegyveres erő ellenében fegyvertelenül. Ha a történelemben volt valaha vallásháború, akkor ez az egy az volt, de ebben is, akik a vallás mellett harcoltak, fegyver és öldöklés nélkül küzdöttek. Ehhez hasonlót a történelem nem tud felmutatni, ezért magasztalja csodálva a világgyőző Napoleon is: „Három századra terjedő hosszú harc, melyet az apostolok kezdettek, utódaik s a következő nemzedékek folytattak. Ebben a küzdelemben egyfelől a föld minden királyai és erői állottak. A másik részen nem látunk sereget, csak egy titokzatos erőt, itt-ott a föld minden részén elszórt egyéneket, kiknek nincs más egyező jelvényük, mint a Krisztusban való közös hitök. Egyik részen látunk dühöt és gyűlöletet és a kegyetlenség minden erőszakoskodását; a másik részen szelidséget, erkölcsi bátorságot, háttartalan lemondást. Három századig küzdött a szellem az érzelem vadsága ellen, a lelkiismeret a zsarnokság ellen, a lélek a test ellen, az erény a vétkek ellen. A keresztyének vére patakokként folyt. Egyedül a lélek tiltakozott, míg a test aláadta magát minden kínzásnak. Mindenütt keresztyének hullottak el és mindenütt ők diadalmaskodtak.“ Ilyen és így végződik az igazi vallásháború.

A többi ú. n. „vallásháború“ nem végződött hasonló diadalmakkal s nem is voltak a szó igazi értelmében vallásháborúk, mert a vallás csak arra volt jó, hogy a harcra szítók az embereknek lelkök mélyén levő

kincséhez férközve, annak elvételével fenyegettek és fantáziálják a rövidlátó egyszerű embert. Így pl. a középkori eretnek üldözések a világi hatalmára féltékeny pápaság világi egyeduralmát védte a hit álarca alatt; a huszita háború a cseh nemzeti érzés küzdelme volt az egyre erősödő német irány ellen; a XVII. századbeli magyar szabadságharcokban a magyar alkotmány függetlenségének és épségének megvédése volt a vezérgondolat s ennek a szabadságnak csak egyik része volt a lelkiismereti szabadság; a harminc éves háború is, — bármennyire vallásháborúnak mondják — éppen végkifejtése igazolja, mennyire politikai volt. És így tovább és így tovább, mindenütt azt találjuk, hogy ha tisztán csak vallásos, hitbeli kérdések elintézéséről volt szó, azt az egyházak elintézték maguk között, fegyver nélkül, vitatkozások tartásával úgy, mint pl. Luther és Zwingli, Mélius és Dávid s a többiek. Fegyverre csak akkor került a sor, ha valamelyik fél véleményét a tulajdon hatalma érdekében alkalmas ürügynek vélte felhasználni valamelyik világi hatalmasság.

A vallás alapján mozgó egyház sohasem ment túl a vallásos vitakozásokon s ennek következményén: a szükséges kirekesztésen, illetőleg szakadáson. Ahol úgy látszik, mintha túlment volna, ott már — alapos vizsgálat után megbizonyítható — mint politikai faktor, csaknem kivétel nélkül, mint ürügy, vagy eszköz szerepel s többé nem egyház.

E. K.

Különfélék.

A Debreczent megszálló katonaság parancsoló generálisa, Dumitrescu Constantin úr, a város ügyeinek vezetésével, a főispáni és polgármesteri feladatok végzésével dr. Magoss György városi tiszti főügyészt, egyházkerületünk buzgó és sok érdemű világi tanácsbíróját bízta meg. A város vezetése régi kipróbált, becsületes és erős kezekbe került. A nehéz és felelősségteljes munkához erőt, kitartást és mindenekfelett hideg vért kívánunk. Programját, melynek lényege, hogy a szegény nép sorsán javítani kell, a szegény nép szenvedélyeinek felizgatásából maguknak tőkét kovácsoló mű-proletár-ál-apostolokat pedig becsületes és józan tanítással lehetelenné és minden eszközzel ártalmatlanná tenni kell. — a legnagyobb mértékben helyeseljük.

Szegények mindig lesznek köztetek, de én nem mindig leszek köztetek. — mondta az Úr az utolsó vacsora napján. A most elmúlt nagypéntek és húsvét-ünnepek táján Krisztus urunk szomorú jóslatának *első részét* meg akarták cáfolni, hogy a *második részt* viszont annál jobban bizonyítsák. Bizony még templomból is jöttek ki sokan azzal az érzéssel, hogy *odabent* nem volt közöttük a Krisztus, aki pedig mindenütt ott van, ahol ketten-hárman összegyűlnek az ő nevében. Ezért jó, ha az ember és háza népe tiszteli az Urat. Így, ha nem a templomban, otthon legalább lehet együtt a Krisztussal. Bizony üdvös volna, ha angol hittestvéreink mintájára, a mi családjainkban is elővonnák, olvasnák, magyaráznák a bibliát a családfő, legalább minden vasárnapon.

A túsokról, arról a 84 érdemes polgártársunkról kiket ünnep első napján a vörös uralom Debreczenből elhurcolt, még mindig nem tudunk bizonyosat. Április 30-án, a városi törvényhatósági bizottság tagjainak értekezletén azt mondta Dumitrescu generális, hogy ha kell, ő 840 bolseviket tartóztat le a 84 érdemes polgár sorsának biztosítása érdekében. A felzúgó helyeslés, mely szavait kísérte, világossá tette mindenki előtt, hogy a város közhangulata mennyire természetesnek találná, hogy a szabadságban korlátoztatás szomorú sorsában ne csak azoknak legyen részük, akik a fennállt (már akár helyes, akár nem helyes, de létező) jogrend szabályai szerint éltek senkit sem bántva a maguk életét, hanem azoknak is, kik nagyhangon Eldorádót ígérve embertársaiknak, a cukros kása hegygyel a maguk házáat igyekeztek megtönni.

Nagy izgalmat okozott a Debreczen városi törvényhatósági bizottság tagjainak április 30-iki értekezletén, hogy az egyik felszólaló az egész Európát felforgatással fenyegető veszedelmet a *zsidó szellem* rová-

sára írta. Keményen és szilajon tiltakoztak ez ellen — ami természetes is — kivált a zsidó vallású bizottsági tagok s egyik felszólaló nyomban felszólalt azokat a veszedelmeket, melyek a bolsevizmus révén éppen a zsidókat fenyegették. Nem is lehet elfogulatlanul azt állítani, hogy az emberszeretnek s az emberek békés együtt megélésének akármelyik *vallás* ellensége volna. De azt viszont el kell várni mindenkitől, hogy a gyűlölködés, a társadalmi harc és egyes osztályok kipusztításának szükségességét hirdető politika apostolait irtó munkájuk háborítatlan végzésében megvédeni se vallási, se egyéb okokból ne igyekezzenek. A nemzetgyilkos, romboló irányzat, szájas, legtöbbszörre önző szavalóit a társadalom védelme, az igaz emberszeretet, a legszen- tebb vallás: a haza s emberiség érdekében, akármilyen vallásúak is, hátra kell szorítani.

Az Országos Református Lelkészegyesület választmányja április hó 29-én délelőtt 9 órakor gyűlést tartott dr. Baltazár Dezső püspök elnöklése mellett a kollégium kistanácstermében. Az aktuális vonatkozású és mélyreható elnöki megnyitó beszéd után jegyzőkönyvben örökítették meg néhai Dr. Tüdös István al-elnök érdemeit. A gondos pénztárnok által előterjesztett számadás és költségvetés elfogadtatott. A költségvetés az 1918. évi kiadás alapján készült azzal a hozzáadással, hogy a Lelkészegyesület szellemi részének honorálására 3000 K-t iktattak be. A Kálvineumról szóló jelentés beszámol arról a súlyos helyzetről, amelybe ezt a nagy missziójú intézményt a nehéz viszonyok sodorták. Segítségére fordították a ruha-akció jövedelmét azzal, hogy a normális viszonyok beálltával ez az összeg refundáltassék és alapítványképen kezeltessek. Tudomásul vették, hogy a Lelkészegyesület és a Vasárnap megjelenése permanenciában van. Az utóbbinak, egyetlen református néplapunknak szélesebb körben való terjesztésére ismételten felkértek a lelkészek. A második ruha-akcióról szóló jelentés szerint kiosztott 529 férfi, 588 női ruha, 380 férfi, 40 női felöltő, 280 fiú és leányka ruha. Tudomásul szolgált, hogy a debreczeni egyházmegyei lelkészértekezlet „debreczeni egyházmegyei lelkészegyesület” nevet vett fel. A bibliai lexicon első füzetét az Elnök bemutatta, jelentvén, hogy a nyomtatást az akadályok miatt be kellett szüntetni, de jobb idők jöttével reménységgel nézhetünk a teljes mű megjelenése elé.

Értesítés. Közlekedési nehézségek s több rendbeli akadályok miatt az adósegélyek nem voltak kioszthatók. Az érdekelt egyházak sziveskedjenek egyelőre türelmesen várakozni; a közlekedés megindultával sietni fog a pénztári hivatal, hogy az illetményeket szétküldje. A későn érkezett korpótlék nyugtákat csak felerészben ehetett kifizetni. Remélhető, hogy a másik fele is ki esz fizethető rövid idő alatt.

Szerkesztői üzenetek.

E. I. A nagypénteki költemény nagy sajnálatunkra elkésve érkezett. Ha az Úr akarandja és élünk, jövőre közöljük.

N. E. Hajdunánás. Az átadott tizennégy koronát az első félévi előfizetesképen számoltuk el.

G. P. A helyzet változása miatt megérkezésekor időszerűtlen lett.

Sz. J. Hasonlóképen.